

Per acabar i a manera de cloenda:

És evident que ha arribat el moment de fer una mica de balanç final, però no farem una conclusió de la tasca realitzada, sino que intentarem donar algunes suggerències i deixar-les obertes a noves aportacions.

—A tots els centres docents s'imposa la necessitat de millorar la coordinació interdepartamental per a poder aconseguir la tan anomenada interdisciplinarietat.

—Es veu la necessitat d'enriquir l'experiència pròpia amb intercanvis d'experiències entre professionals de l'educació.

—Procurar relacionar els diversos nivells educatius, EGB, BUP, F. P. i Universitat.

—És necessari començar pel que pedagògicament pareix més correcte: el fet de que estudiants i professors coneguin el propi medi (barri o poble) i el del centre educatiu.

—Intentar que qualsevol iniciativa de nova aportació didàctica sigui compartida i participada per poder arribar a ésser més sòlida, amb una base democràtica per poder aconseguir un cert canvi educacional.

—Possibilitar al mateix temps la convivència grupal, la millora de la comunicació, el desenrotllament de les capacitats d'autoformació.

—En definitiva millorar les condicions de feina entre els diferents components del sistema educatiu, que faci de l'escola, de tota institució educativa un element vàlid de culturització del nostre poble i es pugui desenvolupar com a comunitat vivencial en constant progrés.

Es tracta de veure l'educació amb una nova perspectiva, es obrir l'educació institucionalitzada al medi, al territori que ens envolta, a la nostra cultura, al coneixement de la societat i als seus mecanismes de relació, és la visió d'un nou model d'escola i en definitiva de societat.

GIANNI RODARI I LA SEVA GRAMÀTICA A MALLORCA

per RAMON BASSA

En record

Fa mig any ens va deixar a Roma, un dels escriptors més importants de literatura infantil que han existit a Europa, em refereixo a Gianni Rodari.

*Gramàtica
de la fantasia*

Introducción al arte de inventar historias

Gianni Rodari

DE LA FANTASIA

GIANNI RODARI

La seva mort ha passat completament desapercebuda en les notícies dels diaris, només alguna revista educativa n'ha parlat¹.

La primera vegada que vaig tenir notícies directes sobre Gianni Rodari no fou fins a l'escola d'Estiu de Barcelona de 1977 on feia un curset sobre "I bambini e i loro libri". Després el seu llibre "Cuentos por teléfono" va ser l'autèntic descobriment d'una nova manera de fer històries. Era el primer pic que trobava tan ben reunit en un sol llibre o en unes històries, aspectes que sempre havia desitjat veure en els llibres infantils i que molt poques vegades havia pogut descobrir, —tal vegada hi ha una vena imaginativa que m'ho recorda a les obres de Steinner. Què era el que m'havia cridat l'atenció en aquest llibre de Gianni Rodari?

A. CARACTERISTIQUES PRINCIPALS DE L'OBRA DE G. RODARI

El primer de tot *la imaginació, la creativitat* que descobria en el desenrotllament dels temes que tractava en les històries, quan menys t'ho esperaves sortia la sorpresa, surrealista moltes voltes, que et produïa un somriure profund. Després les vaig llegir amb els nins de la meua classe i l'efecte fou delirant, disfrutaven com no podeu fer comptes.

Aquest és un segon aspecte a destacar en les narracions de Gianni Rodari, *la facilitat per connectar amb l'infant i fer-lo disfrutar*. Només un autèntic mestre que està a favor dels infants, i que conegués molt bé com pensa el nin podria escriure unes històries amb uns matisos tan subtils, intel·ligents, corrosius dels "tòpics" dels adults. Record com se'n riu de la frase que solem dirigir al nin distret: Estàs tan despistat que qualque dia perdràs es cap! . Doncs, "Joan el distret", perd el nas, una orella, un peu, un braç, una mà, etc. Ja us podeu suposar com riuen els infants quan veuen desdramatitzat i protagonista el nin despistat, duent fins a les darreres conseqüències aquestes frases mig buides, mig petulants que els grans

¹ Veure "Reforma de la Escuela", n.º 20. Juliol-Agost 1980, p. 50. "Reforma de la Escuela", n.º 21. Setembre 1980, p. 8-11.

adreçam als nins. I com aquest, molts d'altres exemples, que us recoman llegir per fer una miqueta de "teràpia d'adult".

Sense voler, he assenyalat el tercer aspecte que destacaria a les obres de Rodari, *la dessacralització que fa de les coses considerades importants dins la societat consumista*: els doblers, la insolidaritat, els adults omnipotents, la manca de llocs per a l'esplai, el principi d'autoritat, etc... Tot això anava unit a unes històries que *estimulaven l'esperit crític*, moltes vegades hem dit els ensenyants que als nostres infants els arriba una literatura dolça, facilenca, de color de rosa, i alienant. No era aquest el cas de les "favole" de Gianni Rodari. Aconseguir això sense caure en unes històries moralitzants o d'un realisme històric, poc divertides, amb la pretensió d'instruir delectant, fou el que no va fer Rodari. Va sebre mantenir aquest difícil, molt difícil, equilibri entre una cosa creativa, divertida i progressista sense que fos panfletària.

Tonucci ha assenyalat un altre aspecte que crec prou important: *va tenir el valor d'estar amb els nins*, i afegeix: "perder tiempo, dispersarse... pero también significa contribuir a dar lo máximo, no a los niños (todos), sino a aquellos niños (unos pocos), significa experimentar las últimas fábulas... significa disponibilidad para escuchar sus propuestas. Por ello he hablado de valor"².

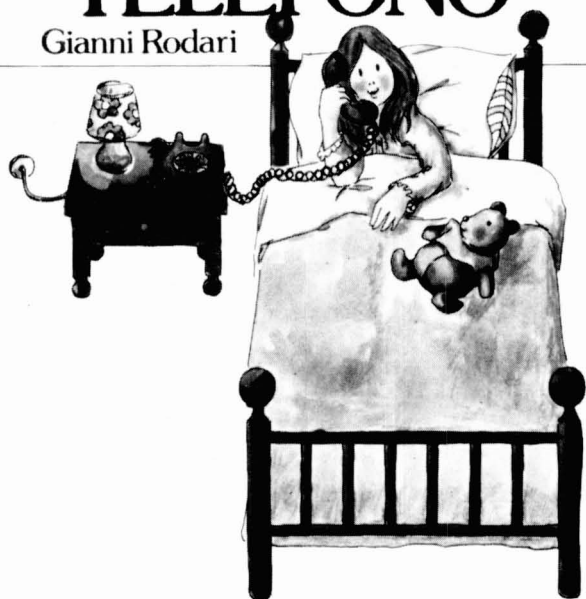
M'agradaria que tots els estudiants de mestre coneguessin un poc la vida i obra de Gianni Rodari, per això no tem fer-me pesat i insistir en el que ja vaig dir al "Diari de l'Escola d'Estiu de Mallorca de 1980" respecte a una minibiografia seva³. Nascut a Orgna (Piamont) fa seixanta anys, començà a contar històries als nins que tractava durant els anys de la II Guerra Mundial, però no començà a escriure per als infants fins el 1948. El 1962 publicà a un diari italià un "Manuale per inventare favole" (Manual per inventar contes). Així, a més d'escriure històries per als infants, es dedicà a explicar com les feia, quines tècniques o formes utilitzava per a

² F. TONUCCI: "El valor de inventar", p. 8. *Reforma de la Escuela*, n.º 29. Setembre 1980.

³ "Gianni Rodari o l'aura d'un poeta-escriptor dels infants". *Diari de l'Escola d'Estiu de Mallorca*. 30 agost 1980, p. 4-5. (Reproduït a la revista "Pissarra" n.º 27. Juliol-Agost 1980, p. 6-7.

CUENTOS POR TELEFONO

Gianni Rodari

JUVENTUD

què cada nin pogués fer les seves narracions. L'any 1972 després de donar un curset o "Trobades amb la Fantàstica" a l'Ajuntament de Regio Emilia, es trobà amb el text de les xerrades, i ampliant-ho sortí un dels llibres més útils que tenim els mestres, educadors, monitors d'esplai, etc... per inventar històries: la "*Gramàtica de la fantasia*". Llegiu-lo, de la seva lectura mai en sortireu defraudats, i sí il·lusionats per treballar imaginativament.

B. LA SEVA INFLUÈNCIA A MALLORCA

Afortunadament la seva influència ja ha arribat a algunes escoles de Mallorca, que han partit de la lectura dels seus contes i del seu llibre "*Gramàtica de la fantasia*" i han pogut construir, seguint tècniques seves, històries i temes molt divertits.

Així els nins de 1er. curs d'EGB de l'Escola Estatal del Pla de Sant Jordi, inspirats en el conte "El país con el "odes delante", inventaren coses com:

- una desestufa: Per enxufar-la i tenir fred,
- una desfinestra: Quan estàs cansat de mirar defora, obris sa desfinestra,
- una despistola: Per en lloc de matar, fer viure,
- una desescala: Per pujar i quedar abaix.

Un cas admirable de creativitat infantil és l'aconseguit pels nins i nines de l'escola Unitària Mixta de Deià, que abans d'haver llegit Gianni Rodari, i amb la mateixa tècnica *d'equivocar històries*⁴, ja escrivien el seu "*Caperucito feroz*" on canviaven el sentit de la història de "Caputxeta vermella", i que comença així: "Mamá loba dijo a Lobito Rojo: "Ilévale esta cesta con carne a la abuelita". Lobito Rojo fue cantando la canción de "cinco lobitos tiene la loba" sin darse cuenta que los perversos ojos de la mirada de Caperucito, el hijo del cazador, le miraban maliciosos. Hizo buena cara y le preguntó: ¿a dónde vas?. "Voy a casa de mi abuela, contestó Lobito Rojo"...⁵.

Producte d'aquesta comunicació nins-Gianni Rodari, juntament amb un excel·lent paper d'animador i donador d'eines que jugà el mestre de Deià, fou la publicació de part d'un número de la revista de l'escola basada en les tècniques de Rodari, i que prengué el significatiu nom de "*Rodario*". Així, utilitzen elements o tècniques com "*equivocar històries*" a "*Es vuit porquets*" en lloc dels coneguts "*Tres porquets*". La tècnica del *prefix arbitrari*⁶ fou emprada a la història "Es semidia".

Basant-se en el capítol "El hombrecillo de cristal"⁷, juguen a imaginar "*homes de...*", i va sortir: *S'home de mel*; *S'home de llet*; i *S'home de marmalada*, tècnica amb la qual també Rodari havia construït a "*Cuentos por teléfono*" les seves històries de: "Los hombres de mantequilla" (p. 25); "el hombrecillo de nada" (p. 142) o "Jaime de cristal" (p. 96-97).

Però també Gianni Rodari i les seves tècniques són útils per als adults, així ho demostraren els monitors de l'Escola d'Estudis d'Esplai de Mallorca en una de les seves trobades mensuals celebrades el març d'aquest any entorn de "L'aportació de les tècniques de renovació pedagògica a l'esplai". Empraren entre altres, les següents tècniques *fantàstiques* de Rodari:

1. Contestar la pregunta: *Què passaria si...?*⁸

...Si els homes tenguessin coa:

Tendrien més superfície de cos a rentar,

la mos estiraríem per empenyar-mos...

Però per altra banda, els aventatges serien nombrosos:

Quan estaríem contents, la podríem remenar.

Mos arruxaria les mosques a l'estiu.

Faria d'intermitent en voltar un carrer...

⁴ RODARI, Gianni: *Gramàtica de la fantasia*. Barcelona. Ed. Avance. 1976. 1.ª edició, p. 65-67. 2.ª edició: Barcelona, Reforma de la Escuela, 1979.

⁵ ALBERTI, Jaume: *Expressió escrita i creativitat infantil*. Ciutat de Mallorca. Ed. Cort, 1979, p. 76.

⁶ RODARI, G.: Op. cit. p. 38-40.

⁷ Ibidem anterior, p. 104-105.

⁸ Ibidem anterior, p. 31-34.

2. Construir endevinalles⁹:

Rics i pobres en tenen,
no el veim d'aprop que el tenim
i anc que li posem ulleres
amb ell no hi veim ni hi sentim.

(Es nas)

3. També *equivocaren històries i rondaies*. A partir d'una rondaia o conte molt conegut, se'n construeix un altre amb situacions totalment equivocades. El resultat és com diu Rodari: "una invenció 'puntualista' que raramente conduce a una nueva síntesis, con una nueva lógica, sino que más bien favorece un vagabundeo sin meta precisa entre los temas de las fábulas. Es garabatear, más que dibujar. Pero todos conocemos muy bien la utilidad de los garabatos"¹⁰.

4. Ensalades de "rondaies" i contes populars¹¹

Consisteix a fer intervenir en una mateixa història diversos personatges que surten a diferents rondaies o contes i que es troben reunits en una mateixa trama.

C. BREU SELECCIÓ TEMÀTICA DE GIANNI RODARI

Per acabar, crec interessant rellegir i citar algunes de les reflexions que va fer G. Rodari entorn a la imaginació, el seu paper en la literatura infantil, el paper de la creativitat a l'escola, etc..., i que es troben traduïdes de l'italià:

"A l'escola tradicional no hi ha lloc per a la imaginació. La primera cosa que el nen aprèn el primer dia d'escola és que ha d'estar callar, fer allò que se li diu, deixar-se transformar segons unes regles no fixades per ell, aprendre coses que no ha escollit ni escollirà mai d'aprendre, cedir als altres la plena autoritat sobre l'ús del seu temps i del seu espai... Però nosaltres volem partir precisament d'ell, del nen de la seva llibertat, per ajudar-lo a fer d'ell mateix allò que pot i vol ser. Primer de tot, doncs, l'hem d'acceptar tot sencer"¹².

Dóna una gran importància a un fet o aspecte al qual les escoles acostumen dedicar-hi molt poc temps, —quan ho fan—, *la conversa*:

"Cal que l'escola sigui el lloc on el nen parla. I encara més, on els nens parlen... Cal que la conversa, en tot tipus d'escoles, sigui l'hora més important i interessant del matí, en la qual tots aprenen de tots, les experiències de cada nen es troben i topen les unes amb les altres i així se sumen i es multipliquen"¹³.

⁹ Ibidem anterior, p. 57-59.

¹⁰ Op. Cit. *Gramàtica de...*, p. 65-67.

¹¹ Op. Cit. anteriorment, p. 76-77.

¹² *Perspectiva Escolar* n.s.o 30. Desembre 1978; "Apunts per a una Escola de la Creativitat", p. 8-9.

¹³ Ibidem anterior, p. 9.

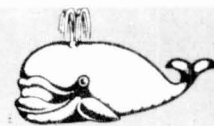

"Els nens, parlant, produeixen informacions, produeixen valors, produeixen regles (es parla per torn, s'accepten les diverses opinions, no es fan violències, no s'exclou ningú). A la conversa, al meu parer, no cal descurar mai l'element joganer, els suggeriments de la imaginació, els senders de fuga, els parèntesis, les distraccions col·lectives"¹⁴.

Es manifestà convençut defensor de l'escola de la investigació quan escriu: "No expliqueu mai als nens una cosa que ells puguin descobrir sols, si estan en condicions de poder-ho fer. Tot el que ha de fer l'escola és això: "posar en condicions de..."; crear l'ambient, enriquir-lo amb estímuls adequats, multiplicar, variar, renovar contínuament aquest estímuls, per tal que el món no aparegui mai estàtic, igual a ell mateix, mandròs, immutable"¹⁵... "Jo crec que per enriquir l'escola s'ha de sortir sovint... Parlar amb la gent per aprendre. Per qué fer a classe, amb llibretes suades, els problemes sobre el cost, el

¹⁴ Ibidem anterior, p. 10.

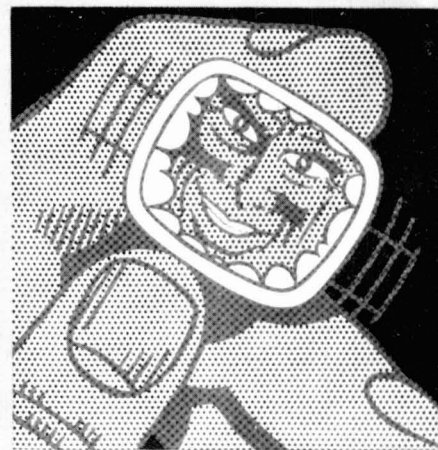
¹⁵ Ibidem anterior, p. 10.

MOBY DICK

BIBLIOTECA DE BOLSILLO JUNIOR

jip en el televisor gianni rodari

Pintura del artista norteamericano Roy Lichtenstein/1962

guany, el producte, a l'esquena d'un pobre pagès que ha venut les seves patates? Sortim, anem al mercat... Qualsevol sortida és una collita d'estímuls"¹⁶.

Aquesta escola de la investigació, la recerca a l'escola, és el que educa en l'esperit crític i la democràcia, i així assenyala Rodari:

"Heus aquí el que ha de fer l'escola: *no proporcionar respostes ràpides, sinó fer néixer preguntes*, ajudar a concebre preguntes, a inventar preguntes i, naturalment noves respostes"¹⁷.

Ja que "a la demanda d'un ple alliberament de l'home social, correspon el d'una educació plenament alliberadora... Neix el dret de tothom a una educació omni-dimensional, no repressiva, no limitadora, no programada des de fora o des de dalt, no orientada a objectes estranys a la personalitat del subjecte de l'educació"¹⁸.

I aquesta escola de la recerca necessita allò pel que tant treballà fins sempre G. Rodari: *la imaginació*:

"No es pot concebre una escola fundada en la creativitat del nen, en el seu esperit de recerca, en la seva creativitat, si no es posa la imaginació al lloc que mereix en l'educació. La qual cosa significa que l'educador-animador té, entre les seves tasques, la d'estimular la imaginació dels nens, d'alliberar-la de les cadenes en que precoçment la constreixen els condicionants familiars i socials, d'encoratjar-la a mesurar-se amb ella mateixa, a transformar-se d'imaginació que consumeix amb imaginació que crea"¹⁹.

Si aquestes línies han servit per donar a conèixer un poc l'obra i la persona del que fou Premi Andersen 1970, amant de la imaginació, dels nens i del compromís polític i social amb la realitat que l'enrevoltava, i si entre tots treballam perquè la fantasia i la imaginació arribin a esser elements quotidians, crec que l'esforç d'homes com Gianni Rodari tendran la seva continuïtat.

S'Indiateria (Mallorca), novembre de 1980.

BIBLIOGRAFIA

1. OBRES DE GIANNI RODARI PUBLICADES A L'ESTAT ESPANYOL:

- 1.1. *Jip en el televisor*, Barcelona, Ed. Lumen, 1964, Il.l.: Giancarlo Carloni.
- 1.2. *Jip en el televisor*, Barcelona, Ed. Lumen, 1964. (Edició catalana).
- 1.3. *Cuentos por teléfono*, Barcelona, Ed. Juventud, 1973. Dibujos: Jordi Saludes. 2.ª edició: 1978.
- 1.4. *Jip en el televisor*, Barcelona, 1973, Moby Dick. "Biblioteca de Bolsillo J."
- 1.5. *Cuentos escritos a máquina*, Madrid, Ed. Alfaguara, 1978.

¹⁶ Ibidem anterior, p. 11.

¹⁷ Ibidem anterior, p. 11.

¹⁸ Ibidem anterior, p. 8.

¹⁹ Perspectiva Escolar n.º 43. Març 1980; "La imaginació en

- 1.6. *La góndola fantasma*, Barcelona, Ed. Bruguera, 1980. Il.l.: José Ant. Lobato.
- 1.7. *Gramática de la fantasía*. Introducción al arte de inventar historias. Barcelona, Ed. Avance, 1976. 2.ª edició: Ed. Reforma de la Escuela, 1979.
- 1.8. "Apunts per a una Escola de la Creativitat". Perspectiva Escolar, n.º 30. Desembre de 1978. Barcelona, p. 8-11.
- 1.9. "La imaginació en la literatura infantil". Perspectiva Escolar n.º 43. Març de 1980. Barcelona, p. 9-13.
- 1.10. "La casa d'en Tres Botons". Setzevoltes (recull de contes per narrar). Guix n.º 19. Maig de 1979. Barcelona, p. 81-86. Traducció: Núria Ventura.

2. NOTICIA D'ARTICLES SOBRE GIANNI RODARI:

- 2.1. "En la muerte de Gianni Rodari". Reforma de la escuela n.º 20. Juliol-Agost, 1980, p. 50.
- 2.2. TONUCCI, F.: "El valor de inventar". Reforma de la Escuela, n.º 21. Setembre 1980, p. 8. Bibliografía preparada per Ermanno Detti a les pàgines 10-11.
- 2.3. JANER MANILA, G.: "Els fonaments científics de la imaginació", p. 23-25 de *La literatura infantil*, Ciutat de Mallorca. ICE / Embat. 1979.
- 2.4. BASSA, Ramón: "Gianni Rodari o l'aura d'un poeta-escriptor dels infants". Diari de l'escola d'Estiu de Mallorca del 30 d'agost de 1980, p. 4-5. Reproduït a la revista "Pissarra", n.º 27. Juliol-Agost, 1980. Ciutat de Mallorca, p. 6-7.
- 2.5. ORQUIN, F.: "Humor e imaginación en Gianni Rodari". "El País", 19 d'octubre de 1980, p. 4-5.